

KRISTOFFER KJÆRGAARD

Ph.d.-studerende, Roskilde Universitet.

ST. ST. BLICHER OG JØDERNE

BLICHERS POLITISKE FORFATTERSKAB

ST. ST. BLICHER AND THE JEWS

BLICHER'S POLITICAL AUTHORSHIP

ABSTRACT | *This article is a study in the political authorship of St. St. Blicher who is known by Danish literary historiography chiefly as a writer of short stories. Less known is the fact that he actually wrote both for and against the Danish-Jewish community in the course of his career. An examination of Blicher's vast non-literary authorship makes way for a new Blicher, less disembodied from the general historical situation of his time. Politically Blicher is an interesting figure because he didn't condone the state centralism of the liberal nationalism. Instead, Blicher's philosophical relativism is closely connected with a certain political regionalism, which acted as the determining factor when he sided with the Jews under the literary feud in 1813. Quite contra-intuitively, it was also one of the deciding factors when he wrote a series of anti-Semitic pieces in the newspaper Jyllands-Posten in the late 1830s. Blicher's politics of cultural recognition is haunted by a deeply rooted ambivalence: The political turns may seem self-contradictory, but do actually possess an inner logic – a logic not entirely unrelated to the very ideologies and politics Blicher earlier had sought to distance himself from.*

KEYWORDS | *St. St. Blicher, antisemitism, nationalism, regionalism, imperialism, cultural relativism, postcolonialism, orientalism, cultural otherness.*

St. St. Blicher er en af de mest folkekære guldalder-forfattere, og kun få, der har været igennem den lovpligtige skolegang i Danmark, har undgået at stifte bekendtskab med hans novelleproduktion i løbet af skoletiden. At Blicher ikke bare skrev *wild west*-litteratur om livet på den jyske hede, men også var særdeles engageret i sin samtids politiske problemstillinger, er imidlertid noget de færreste ved, på trods af at denne side af Blicher er mindst ligeså interessant som hans fiktion. Hans forfatterskab nærmest vrimler med pamfletter, avisartikler og andre småtekster om emner, der var højaktuelle i første halvdel af det 19. århundrede, såsom f.eks. dødsstraf, forbedringsanstalter for prostituerede og fængselsvæsenet. Selvom Blicher aldrig formulerede en sammenhængende politisk filosofi og primært bevægede sig inden for en pragmatisk kontekst med fokus på konkret problemløsning, var hans implicitte opfattelse af moderne regeringskunst uhyre intrikat. Intet sted kommer

kompleksiteten i denne politiske del af forfatterskabet dog så tydeligt til syne som i hans stillingtagen til det jødiske spørgsmål.

Det er relativt grundigt beskrevet inden for sekundærlitteraturen, hvorledes Blicher i 1813 deltog i den såkaldte litterære jødefejde og markerede sig stærkt som fortaler for synspunktet, at danske jøder ikke udgjorde nogen trussel hverken mod staten eller borgersamfundet.³⁸ Mindre kommenterede er de artikler, Blicher skrev i slutningen af 1830'erne, hvor han rettede en gennemgribende kritik mod jøderne. Disse anti-jødiske tekster kan potentielt (bort)forklares på to måder: Man kan – ligesom litteraturhistorikeren Björn von Törne – rent ud benægte, at Blicher er forfatteren bag artiklerne, som blev skrevet under pseudonymet "Ø". Gordon Albøge har med eksemplarisk filologisk grundighed afvist Törnens afvisning, så denne forklaringsstrategi må udelukkes. Den anden mulighed består i at gøre som justitsråd J.P. With, da han i sin tid beskrev Blichers forslag om at nedlægge kollegialbestyrelsen og afhænde de danske besiddelser i Vestindien og Guinea som et udslag af alkoholistisk "Galimathias".³⁹ Denne mulighed forekommer heller ikke tilstrækkeligt tilfredsstillende.

Reelt set er Blichers jødekritiske tekster langt fra fremmedelementer, der ikke kan passes ind i resten af forfatterskabet. At han i løbet af sin levetid talte både *for* og *imod* jøderne, er ikke ensbetydende med, at der skete en egentlig ændring i hans ideologiske ståsted eller kulturopfattelse. I begge tilfælde vendte Blicher sig kritisk mod det, han opfattede som en tilnærmelsesvist imperialistisk universalisme, hvor én befolkningsgruppe stræber efter ideologisk hegemoni ved at fremstille sine værdier som evigtgyldige. I 1813 kritiserede han kristne anti-jødiske skribenter for ikke at respektere den jødiske nationalkarakter og de positive værdier, der knyttede an hertil. 25 år senere var han bange for, at jøderne ville gentage den samme krænkelse over for danskerne, idet de ønskede repræsentationsret i stænderforsamlingerne. Hovedformålet i nærværende artikel er således at foretage en kortlægning af det anti-imperiale kulturbegreb, der i 1813 først motiverede Blicher til at tale jødernes sag og senere fik ham til at vende 180 grader. Det sker ved hjælp af en sammenlæsning af dette særlige kulturbegreb med den relativisme, Blicher lagde for dagen i forbindelse med sit engagement i stænderforsamlingernes oprettelse. Herefter udpeges det egentlige paradoks i Blichers politiske forfatterskab, nemlig at han – trods sit vedholdende forsvar af forskellige befolkningsgruppers ret til selvbestemmelse og hans dundertaler om gensidig respekt – i 1820 skrev en betænkning, hvori han argumenterede for, hvordan og hvorfor man burde iværksætte sigøjnernes totale udryddelse.

38 Se f.eks. Albøge, "Blicher og samfundet" 130-33 og Langballe 113-26.

39 For Törnens afvisning af, at de anti-jødiske tekster skulle være skrevet af Blicher, se Törnens *Zwischen Loyalität und Servilität* 27. For Albøges afvisning af von Törne, se Albøge "Som Rygtet siger". Withs karakteristik af Blicher som sindsforvirret alkoholiker er tilgængelig i Harbo 86-92.

Den litterære jødefejde 1813

Startskuddet til den litterære jødefejde, hvor Blicher debuterede som politisk skribent, blev givet af digteren Thomas Thaarup, da han oversatte Friedrich Buchholz' *Moses und Jesus, oder über das intellektuelle und moralische Verhältnis der Juden und Christen* (1803) til dansk. Foruden at oversætte teksten skrev han også et fyldigt forord, hvori han anklagede jøderne for at have orkestreret den statsbankerot, som havde ramt Danmark i begyndelsen af året. Håndfaste beviser havde Thaarup ikke, men mente dog, at bevisbyrden lå hos jøderne, der åbent burde demonstrere, at de ikke tilstræbte "et Verdensherredom grundet paa alle Nationers Undertvingelse og Ødelæggelse" (Thaarup 1813, II). Debatten, der fulgte i kølvandet på oversættelsen af *Moses og Jesus* var sandsynligvis ikke blevet så omfattende uden Thaarups medvirken.⁴⁰ I 1790'erne havde han nemlig vundet anerkendelse ved at besyngne Frederik VI's ophævelse af stavnsbåndet og bandlysning af slavehandel. Det var især følgende strofer fra syngespillet *Peters Bryllup* (1793), der havde givet Thaarup ry for at være filantrop: "Hvad har stakkels Neger gjort,/ at den blanke Mand ham hader?/ Er han ond for han er sort?/ Er Gud ikke Alles Fader? O! Beklag den sorte Mand,/ Han er Træl i fremmet Land" (Thaarup 1796, 15). Søren Møller gav sikkert udtryk for en undren, som hele den pro-jødiske fløj delte, da han i *Noget til det danske Publicum* (1819), bemærkede, hvor uforståeligt det var, at forfatteren til stakkels neger-versene kunne få sig til at oversætte Buchholz' bog. Thaarups anti-jødiske engagement står imidlertid ikke i modstrid med hans tidligere poetiske og politiske virke. *Peters Bryllup* udpeger indirekte Frederik VI som bestyrer af et dynastisk imperium, hvis politik er til hele menneskehedens bedste, og som i kraft af sin respekt over for universelle værdier reelt set udgør et slags anti-imperialistisk imperium. Denne anti-imperialisme motiverer netop også Thaarup, når han i forordet til *Moses og Jesus* advarer mod jødernes planer om verdensherredømme: De udgør så at sige det falske imperium, som står i det partikulæres frem for det universelles tjeneste.

Den svigtende krigslykke i Napoleonskrigene og dens konsekvenser stod klart for de fleste, allerede da den litterære jødefejde løb af stabelen, og katastrofen kulminerede under Wienerkongressen året efter, hvor Danmark måtte afstå Norge.⁴¹ Fornemmelsen af, at det dynastiske imperium var en udtjent politisk form, hjemsøger ikke mindst de to indlæg i jødefejden, som Blicher skrev, nemlig "Bør Jøderne taaes i Staten?" (1813) og "Bedømmelse over Skrivtet Moses og Jesus" (1813). I sidstnævnte tekst indgår Blicher i en hæsblæsende konkurrence med Buchholz

40 Min beskrivelse af den litterære jødefejde og dens forudsætninger er selvfølgelig summarisk og skitseagtig. For yderligere læsning om fejden og jødernes rolle generelt i første halvdel af 1800-tallet henvises til Borchsenius, Brøndsted, Tudvad og Schwartz Lausten "Frie Jøder?" og "Oplysning i synagoge og kirke.". Særligt interessante er Albertsen og Wagner.

41 Jørgen Vogelius har for nylig tematiseret, hvordan dansk nationalisme opstod i årene 1812-14 i kontraopposition til den dynastiske anskuelse af territoriale forhold. Han argumenterer for, at nationalismens anti-dynastiske aspekt generelt er blevet underbelyst i dansk sammenhæng. Se Vogelius.

om, hvem der kan være mest anti-imperial.⁴² Blicher indleder sit skrift ved at fremsætte en relativt nøgtern opsummering af hovedpointerne i Buchholz' bog: "1) Det sidste Stats-Øiemeed kan intet andet være: end en kraftfuld Nationalexistents. 2) Al Statsstyrke indeholdes i Statsborgernes Industrie 3) hvad der hindrer Industrien, svækker Statsstyrken, og virker dermed mod Statens Endemaal" (Blicher 1920a, 39). Når jøderne opfattes som et problem i forhold til disse præmisser, skyldes det, at de udgør en stat i staten, dvs. en slags kontraproduktiv fraktur i det borgersamfund, hvis foretagsomhed statsstyrken bygger ovenpå. Dette problemkompleks kan ifølge Blicher forholdsvis let opløses. Jøderne udgør kun en stat i staten, fordi de *tvinges* til at leve "i et afsondret Selskab" (89). Løsningen består ganske enkelt i at ligestille jødiske og kristne borgere, hvorved den fraktur, som en-stat-i-staten-komplekset hviler på, kan bødes. Til sammenligning består Buchholz' løsning i at indføre livslang værnepligt for jøderne.

Blicher og Buchholz er uenige om, hvilke konkrete foranstaltninger, der skal til for at hugge den gordiske knude, som det jødiske spørgsmål udgør, over. Uoverensstemmelsen har imidlertid oprindelse i en mere principiel differens. Når Buchholz i sit skrift udpeger en universelt gældende målestok for kulturel kvalitet, nemlig "Industrie", som alle samfund kan bedømmes ud fra, er det i Blichers øjne aldeles uacceptabelt. Han afviser Buchholz' målestok på to fronter: For det første tænker han endemålet for menneskelig samvirke i en mere inderliggjort forstand end Buchholz, idet han populært sagt fremhæver mental og åndelig styrke frem for materiel velstand og produktivitet: "et industriøst Folk kan gjerne være et fordærvet Folk" (41). For det andet – og mest afgørende – provokeres Blicher af *industri*-målestokkens universalistiske tilsnit. Der ligger uden tvivl en solid europæisk etnocentrisme til grund for udpegningen af industri som kvalitetsmål, en etnocentrisme af den art som senere i århundredet skulle blive fundament for *white man's burden*-retorikken. Buchholz forstår i bund og grund den menneskelige samfundsaktivitet som civilisation, en forståelse der ofte knyttes sammen med britisk historie. Blicher påpeger netop en særlig affinitet mellem Buchholz' industri-begreb og den britiske imperialism: "At det engelske Ministerium [...] stedse søger at berige sig paa andres Bekostning, viser blot at de ere Buchholzianere" (44). Sammenligningen går mere end én vej; den skal bevise, at Buchholz' anti-jødiske tænkning hjemses af imperialismens ånd. Selvom Buchholz vedholdende søger at tage afstand fra både historiske og imaginære imperialismer (hhv. det romerske imperium og den verdensomspændende jødiske konspiration), er hans statsteori ifølge Blicher en art skjult imperialism: Buchholz bedyrer sin ideologiske uskyld ved at kritisere imperialismen, men taler samtidig for et hegemoni, der strukturelt mimer de magtkonfigurationer, han på overfladen står i opposition til.

42 For en interessant læsning af Blichers argumentation mod Buchholz som en præfiguration af en dekonstruktiv *abbau*-læsestrategi, se Skov Nielsen.

Angrebet på nationalkarakteren

I “Bedømmelse over Skrivtet Moses og Jesus” er Blicher så optaget af at polemisere mod Buchholz, at stridens egentlige genstand, nemlig det integrationspolitiske spørgsmål, truer med helt at forsvinde ud af syne. I “Bør Jøderne taales i Staten?”, som egentlig var Blichers første indlæg i fejden, skrevet før han havde læst Buchholz’ bog, foretager han en mere konkret analyse af de problemer, som den jødiske tilstedeværelse i Danmark i hans øjne førte med sig. Han indleder teksten med ganske kort at skitsere det jødiske folks historie:

“Udspirede af een Mands Lænder, formerer det sig under Slaveaaget til Millioner, afkaster dette Aag, bliver et nomadisk Folk, dernæst et erobrende, mægtigt, riigt, overdaadigt; falder omsider som et Bytte for andre, ryster sine Lænker, men sluttes fastere, indtil det aldeles adsplittes over den hele Verden, hvor det spottes, mishandles, forfølges i flere Aarhundreder, og dog vedbliver det at være en Nation” (Blicher, “Bør Jøderne taales” 26).

Zygmunt Bauman har i *Modernity and the Holocaust* (1989) påstået, at jøderne blev et ideologisk irritationsmoment omkring begyndelsen af det 19. århundrede, fordi diasporaen gjorde dem til ufrivillige repræsentanter for det ikke-nationale i en tid, hvor det nationale i stadigt stigende grad tildeltes en afgørende betydning for indretningen af den politiske såvel som den kulturelle orden. Bauman skriver: “Overalt fungerede de som en konstant påmindelse om relativiteten og grænserne for dén individuelle selvopfattelse og fælles interesse, som kriteriet nationalitet ellers skulle fastslå med absolut og endegyldig autoritet” (Bauman 80). Den jødiske eksodus og diasporaen, dvs. de elementer, der definerede jødernes historie som ikke-national, står også i forgrunden i Blichers beskrivelse. Men for Blicher er jøderne netop *ikke* indbegrebet af det ikke-nationale, men snarere et beundringsværdigt eksempel på en sund og overlevelsesdygtig nation. Uanset hvor meget fornedrelse, det jødiske folk har måttet udholde, “vedbliver det at være en Nation” (Blicher, “Bør Jøderne Taales” 26).

Noget af det mest iøjefaldende ved den litterære jødefejde er, at de forskellige debattører ikke skelner konsekvent mellem jødedommen som religion og det jødiske som et parameter, der indgår i en national sammenhæng. Denne forvandling af en religiøs identitet til en national identitet kommer særligt stærkt til udtryk hos Blicher i “Bør Jøderne taales i Staten?": *Jøde* er først og fremmest en titel, der tildeles inden for et nationalt register frem for et religiøst. Netop derfor kan Blicher spørge sine læsere: “hvad er det egentlig man angriber [hos jøderne]? Deres Nationalkarakter” (28). Blichers anvendelse af begrebet nationalkarakter er betydningsfuld på to fronter: For det første fordi den indikerer, at han tænker samfundslivet i en kontekst, hvor identitet og tradition værdisættes højere end det at have en effektiv statsadministration, et velfungerende produktionsapparat eller foretagsomme borgere. For det andet er begrebet betydningsfuldt, fordi han

bruger det som et analytisk redskab til at vurdere, hvorvidt jøderne kan leve i fredelig sameksistens med det danske folk. I "Bør Jøderne taales i Staten?" forsøger Blicher at besvare det spørgsmål, som tekstens titel stiller, ved at vurdere tre almene egenskaber, som i hans øjne definerer den jødiske nationalkarakter, nemlig mådelighed, godgørenhed og religiøsitet (jf. 28). Især er det afgørende, at Blicher i denne sammenhæng fremhæver religiøsitet. Jonathan Z. Smith har i "Religion, Religions, Religious" (2004) redegjort for, hvilken plads religion traditionelt har været tildelt i den vestlige verdensorden gennem tiderne. Han viser, hvordan religion og religiøsitet i Oplysningstiden taksonomisk set sideordnedes med "individuelle menneskelige egenskaber" (Smith 186, min oversættelse) som f.eks. moralitet og følelse. I begyndelsen af 1800-tallet ændrede denne taksonomiske struktur sig. Man havde i kraft af kolonialismen opdaget religionsforskelle som et praktisk problem, og etnografien, som også opstod på dette tidspunkt, begyndte at tage stilling til den som et teoretisk problem. Spørgsmålet blev ifølge Smith således: "Er de forskellige 'religioner' arter af en generisk 'religion'? Er 'religion' den unikke begynder, et *summum genus*, eller tænkes det bedst som en underordnet kulturel taksonomisk gruppe?" (186, min oversættelse). Selvom Blicher var teologisk uddannet, opfattede han på sekulær vis religion som underbegreb og kultur som det absolutte overbegreb. Kultur fungerer i den forstand som den mest almene væren, når det gælder mennesket, og overstiger enhver anden slægtsmæssig almenhed. Religion er specie (med dertilhørende subspecier: kristendom, jødedom osv.) under kulturens genus: Jøderne er derfor ifølge Blicher *først* et nationalt folk; *der næst* indgår de i et religiøst fællesskab.

I og med at religion opfattes som et delaspekt af det, man i dag ville kalde kultur, mindskes denne forskel i betydelig grad. Idet Blicher sætter kultur som den yderste horisont, som det øverste genus, bliver religionsforskellen forsonet på overbegrebets niveau. Det at have en religion er noget fælles for alle nationer, uanset hvor forskellige disse religioner måtte være. I "Bør Jøderne taales i Staten?" accepterer Blicher uden videre, at folket ikke er absolut ligestillet, hvad enten det gælder "Stand, Magt, Formue, Religion, Tænkemaade" (Blicher, "Bør Jøderne Taales" 32). Såfremt det er et krav, at "Borgere ere, saa meget som mueligt, lige", skriver Blicher, "da kunne Jøderne rigtig nok aldrig være saa fuldkomne Borgere som Statens herskende Religions Bekiendere" (ibid.). Han hævder imidlertid, at lighed "ei engang finde Sted blandt blot Kristne" (ibid.). Forskellen mellem kristendom og judaisme forener på paradoksal vis kristne og jøder, idet den er indskrevet i et genealogisk lighedskompleks på flere niveauer. For det første er der en abrahamisk kontinuitet mellem de to religioner: Kristendommens semitiske oprindelse forstærker Blichers opfattelse af jøderne som et broderfolk. For det andet bekræfter alle religioner gyldigheden og værdien af religiøsitet som overordnet kulturel kategori – og det gælder uanset om man er "Bramin eller Paria, Katholik eller Qvæker, Lutheran eller Jøde" (33).

Jysk kulturel relativisme

I maj 1831 besluttede Frederik VI som en del af et demokratiseringstiltag at oprette de rådgivende stænderforsamlinger, som afholdt det første møde fire år senere. Når denne begivenhed er så væsentlig, skyldes det især, at der opstod en række kontroverser mellem en statscentralistisk og en mere regionalistisk og føderalistisk orienteret fløj, en konflikt hvor Blicher positionerede sig på sidstnævnte fløj.⁴³ Desuden var det netop oprettelsen af stænderforsamlingerne, som ændrede Blichers indstilling til den jødiske tilstedeværelse fra tolerant til fjendtlig.

Oprettelsen af stænderforsamlingerne pustede liv i Blichers politiske drømmerier. Han så kongens beslutning som en indvarsling af, at det 19. århundrede ville blive scene for guldalderens genkomst: Oldtidens ting-tradition var i færd med at blive genindført. At den nørrejske stænderforsamling fik sæde i Viborg, der efter Blichers opfattelse var Danmarks gamle hovedstad, påkaldte samtidig en fortid, hvor Jylland ikke var rigets periferi, men dets centrum. Selvom Blicher ofte advarede mod den franske revolution og republikanisme (f.eks. i "Danmarks nærværende Tilstand" fra 1828), var han mildere stemt over for De Forenede Stater og den amerikanske revolution (f.eks. i "Medens vi endnu have -" fra 1830, der er en hyldest til Frederik VI). Det er paradoksalt, at Blicher, omend meget diskret, tillod sig at rose De Forenede Stater i et hyldestskrift til kongen. Men fra og med 1835 så han det danske monarki som en hjemlig version af den amerikanske føderativstat, dog uden den - efter Blichers mening - ubehagelige demokratisme. Han øjnede muligheden for en konkret politisk realisering af regionalismen som en tilnærmet føderal statsorganisering.

Da de rådgivende stænderforsamlinger havde holdt møder et par gange, opstod der diskussioner om, hvorvidt disse forsamlinger burde være instrument for iværksættelsen af en centralt defineret politik, eller om de først og fremmest burde varetage de respektive regioners særegne interesser. Især de nationalliberale agiterede for en centralisering af forsamlingerne. Det ses tydeligt udtrykt i en skåltale, som Orla Lehmann holdt d. 27. maj 1838 i Københavns læseforening i umiddelbar forlængelse af et debatmøde om, hvorvidt man burde sammenlægge Viborgs stænderforsamling med Roskildes. Lehmann spørger på retorisk vis:

"Men gives der da Provindser i Danmark? Nei, mine Herrer! man har jo end ikke i støvede Archiver, langt mindre i den friske lyslevende Virkelighed, kunnet finde saa meget som et Navn til den ene af de Halvdele, hvori man vilkaarligen har deelt vort Danmark [...] der gives i Danmark ingen Provindser, der gives kun eet Danmark,

43 Jeg forstår her føderalisme i forlængelse af Olof Petersons beskrivelse af den som "den idéstrømning som pläderar till förmån för förbundstatens modell, som *et mellanting mellan statsförbundets lösligare sammanslutning och enbetsstatens centralisering*" (Pettersen 5, min kursivering), en idéstrømning der vægtlægger decentralisering og regional variation. Steen Bo Frandsen har i *Opdagelsen af Jylland* (1996) givet et spændende bud på en fortolkning af Blicher som proto-føderal regionalist. Endvidere har Olwig (2008) tematiseret Blichers regionalisme ud fra et tankevækkende Heidegger-perspektiv.

beboet af Danske [Stærkt Bifald]! Danske af samme Æt, med samme Historie, et eneste udeleligt Folk med fælles Charakter og Sæder, med fælles Sprog og Litteratur, med fælles Minder og Forhaabninger” (Cit. efter Østergård 51).

På samme vis som Danmark var et velafgrænset område rent territorielt, var det danske folk ifølge Lehmann også en homogen enhed. Uffe Østergård understreger i artiklen, som citatet er lånt fra, at Lehmann dårligt kan siges at have haft ret; den danske helstat var langt fra så homogen som antydnet. Men det blev, som Østergård skriver, “en selvopfyldende profeti” (52). Danmark blev i kraft af den statslige centralisering netop homogeniseret såvel politisk som kulturelt.

Kort efter Lehmanns tale skrev Blicher artiklen “Nationalfordom” i Jyllands-Posten som en kritik af den nationalliberale centralisme, der truede med at ødelægge de føderalistiske muligheder, som stænderforsamlingerne rummede. Han kritiserer bl.a., at Jylland marginaliseres i forhold til Sjælland. Denne uretfærdighed forstærkes af, at man i Sønderjylland samtidig foretrækker det tyske frem for det jyske. Derfor indleder han med at skrive: “At et Folk har en bedre Mening om sig selv end om Andre, er ikke mere end hvad der finder Sted hos det enkelte Menneske. Men denne overspændte Indbildning om egne Fortjenester, avler hyppigen en ubillig Undervurdering af Andres” (Blicher, “Mosaiterne” 187). Det er ikke så meget den selvbildske overvurdering af egne fortjenester som undervurderingen af andres, der er kritisabel og hyppigst bliver årsag til, at nationer giver sig i kast med invasionskrige. Den slags etnocentrisme er ifølge Blicher problematisk, men uundgåelig. Endnu mere problematisk er det imidlertid, når én egn nedvurderes af en anden “i eet og samme Land” (ibid.). Blicher er bange for, at dette kommer til at gøre sig gældende i Danmark: Jyllands placering i det nationale hierarki minder – set fra Blichers synsvinkel – om den position, Wales tildeles af det imperiale England. Denne underlegne position cementeres ved, at jyder ofte italesættes som ukultiverede barbarer, man overbærende tåler “ligesom nu Americas Vilde [tåles] af deres europæiske Undertrykkere” (188). Selvom Blicher her forholder sig kritisk til denne klicheeforestilling, hentede han ironisk nok selv stof til sin novelleproduktion i den eksotiserende forestilling om Jylland som den danske prærie.

Blichers kritik af det nationalliberale ønske om statscentralisme og absolut homogenitet retter sig især mod, at indre nationale forskelle overses og ikke respekteres i tilstrækkelig grad, fordi jyderne nedvurderes. Den konkrete regionale kulturforskel omskrives dermed til en falsk modsætning mellem natur og kultur, f.eks. mellem det kultiverede Sjælland og det ukultiverede Jylland. Når Blicher i vendinger, der mimer polemikken mod Buchholz, hævder, at regionale forskelle i skikke og vaner intet har med civilisatoriske udviklingsstadier at gøre, trækker han på tysk kulturrelativistisk tankegods – ikke mindst på J.G. Herders kritik af Oplysningstiden og dens universalistiske rationalisme. I den polemiske tekst *Auch eine Philosophie der Geschichte zur Bildung der Menschheit* (1774) beskylder Herder oplysningsfilosofferne for, at de med deres kosmopolitiske hævde af nogle universelle værdier i virke-

ligheden gør sig skyldige i indskrænket provinsialisme. Herder påpeger, at alt, hvad europæerne forstår som universelt i sidste ende netop er *europæisk*, dvs. er et snæversyn forklædt som almengyldigt perspektiv. Herders alternativ til Oplysningstidens provinsialisme består i at tage det begrænsede perspektiv på sig: “enhver nation har sin lyksaligheds *midtpunkt i sig selv*, som enhver kugle har sit tyngdepunkt!” (Herder 58). Alle nationer har en immanent sammenhængskraft, og derfor skal en nations kvalitative værdi ikke bedømmes ud fra en globalt gældende instans. At værdier er relative og bør vurderes ud fra en kulturimmanent målestok, er ifølge Herder den *eneste* universelle, transhistoriske sandhed, der gives.

Blicher vender i “Nationalfordom” den kulturrelativisme, der udgør det idéhistoriske grundlag for nationalismen, kritisk mod nationalismen selv – eller rettere: mod den nationalliberale variant. Han kritiserer den snæversynede provinsialisme, der ligger i de nationalliberales insisteren på én forskelsløs nationalkultur. Den monolitiske nationale historie, som Orla Lehmann f.eks. omtaler, er slet ikke dansk, men gennemført sjællandsk. Selvom man elsker sin egen region med alle dens partikulære skikke højere end andre, er man forpligtet til at have en dobbeltbevidsthed om, at den i virkeligheden ikke er bedre, og at man derfor ikke må påtvinge den på andre. Hvor Herder hævder, at man kun kan tilnærme sig den ægte universalitet ved at fremhæve det nationale, hævder Blicher i sit avisindlæg, at man kun kan tilnærme sig det ægte nationale ved at fremhæve det regionale. Strukturelt set gentager Blicher Herders kulturrelativisme i en radikaliseret, regionalistisk form: Jysk kulturrelativisme er tysk kulturrelativisme – blot forskudt fra et nationalt til et regionalt plan.

Demokratiet som problem

Den tidlige Blicher agiterede for en rummelig integrationspolitisk linje i forhold til den jødiske tilstedeværelse. Dette ændrede sig radikalt i slutningen af 1830'erne, hvor han under pseudonym skrev to stærkt kritiske artikler om jøderne til Jyllands-Posten. Indtil dette tidspunkt havde Blichers regionalistiske orientering været afgørende for hans pro-jødiske stillingtagen. Den nationale identitet bestod af et sammensurium af forskellige regionale *delkulturer*, der betragtet hver for sig ikke udtrykte det nationale i sin rene form. Jøderne inkarnerede analogt med jyder og sjællændere en lokal forskelsmarkering i forhold til danskheden som sådan. Denne sidestilling af den jødiske og eksempelvis jyske delkultur kunne Blicher foretage, da han betragtede jødiskhed som en kulturel markør frem for en religiøs. Den jødiske kulturforskel kunne tolereres, så længe den ikke udgjorde grundlaget for en *modkultur*, dvs. ikke fungerede som danskhedens antitese. Dette integrationspolitiske syn stod i kontrast til den nationalliberale opfattelse, hvor kulturel identitet i udgangspunktet var absolut enhedspræget: Der fandtes kun én kultur og ingen delkulturer. Det var i virkeligheden det, Lehmann mente, da han ved mødet i Københavns Læseforening hævdede, at der ikke gives provinser i Danmark. Hvor regionale forskelle for Blicher var ensbetydende med en lokal

variation inden for nationen, som i sidste ende bekræftede denne, udgjorde disse forskelle for de nationalliberale en trussel mod nationen. Blichers nationsforestilling var langt mere dynamisk; imidlertid indeholdt den en anden svaghed, sit eget særlige problem: Den var ikke udpræget kompatibel med de demokratiserings-tiltag, som Frederik VI gav (eller gerne ville give) indtryk af at gennemføre, eller med demokrati i det hele taget.

Det konkrete udgangspunkt for Blichers anti-jødiske produktion kan til dels have været, at den liberale jøde C.N. Nathan David tillod sig at kritisere det politiske program, Blicher havde fremført ti år tidligere i den royalistiske og kontra-demokratiske pamflet *Danmarks nærværende Tilstand* fra 1828.⁴⁴ At Nathan David egentlig var luthersk-evangelisk proselyt, lod Blicher ikke til at bemærke. Fra da af var jøderne for Blicher uløseligt forbundet med de negative sider af liberalismen. Denne holdning blev yderligere forstærket, da jødiske aktører i slutningen af 1830'erne agiterede for en demokratisering af det politiske system og krævede repræsentationsret i stænderforsamlingerne. Oprettelsen af stænderforsamlingerne åbnede i Blichers øjne op for en lang række muligheder for en politisk realisering af et regionalistisk organiseret Danmark, men med de nye muligheder fulgte også en lang række farer. For det første var der det liberale problem, dvs. faren for at de nationalliberale ville kidnappe stænderforsamlingerne og gøre dem til nationale organer. For det andet var der det demokratiske problem: Hvis stænderforsamlingernes *rådgivende* funktion blev presset for langt og forvandlede til egentlige demokratiske organer, ville det repræsentationsprincip, Blichers opfattelse af den nationale sammenhængskraft hvilede på, blive undergravet.

Blichers ærinde i de anti-jødiske artikler var ikke primært at nedrakke jøderne. Som han selv bemærkede, skrev han "ikke *mod* Jøderne, men mod deres Ansættelse i Stænderraadet" (Blicher, "Ikke saameget" 23-24). Dette forhindrede ham imidlertid ikke i at give sin argumentation en skarp kant og hævde, at jøder hverken er skabte til at forstå sig på poesi, journalistik, musik eller statsvidenskab: "De gribe efter Ting, der ikke ere gjorte for deres Fingre" (20). Blichers egentlige anke kom tydeligst til udtryk i artiklen "Mosaiterne, som Stænder-deputerede", oprindeligt trykt i Jyllands-Posten 6. august 1838. Han reagerede på, at en jødisk skribent under pseudonymet Justinus – også i Jyllands-Posten – havde opfordret stænderdeputeret Tage Algreen-Ussing til at lægge politisk pression på de aktører, der ikke ville tillade jøder i stænderforsamlingerne. Justinus havde tilsyneladende udtalt sig kritisk om kongen og antydet, at han burde væltes, såfremt han ikke lod jøderne få repræsentationsret. Blicher skrev tilbage til Justinus og satte spørgsmålstegn ved, hvorvidt jøderne kunne siges at være egnet til at varetage danskernes *almene* interesser.⁴⁵ Hverken de danske gejstlige eller lærerstanden havde repræsentationsret. Blicher

44 I "En Røst, men ikke i Ørken", en artikel fra 1835, beskriver Blicher Nathan David som en jakobiner klædt ud som Kong Salomon. I øvrigt var Nathan David ikke så liberal og revolutionsivrig, som Blicher antog.

45 Når Blicher her benytter sig af ordet 'mosait' frem for slet og ret 'jøde', skyldes det, at Frederik VI i kølvandet på jødefejden havde bandlyst brugen af sidstnævnte betegnelse.

spørger: “Hvad ville I i Stændersalen? Ville I sørge for den christne Geistlighed? for de christelige Lærere? for Landmændene, for Bønderne, der udgjøre de 7/8 Dele af hele Landets Folkemængde?” (Blicher, “Mosaiterne” 97).

Blichers harme angår i “Mosaiterne, som Stænder-deputeret” to forhold: For det første Justinus’ forslag om, at monarkiet skal afskaffes til fordel for en mere demokratisk styreform. For det andet at Justinus overhovedet vover at forestille sig, at jøderne kan varetage Danmarks almene interesser. Jøderne skulle ifølge Blicher *repræsenteres og ikke repræsentere*. Blichers regionalistiske indstilling indebar, at han opfattede samfundets forskellige grupper som delkulturer; tilsammen udgjorde de en helhed, der ikke eksisterede i sig selv. Som det fremgår af artiklen “Nationalfordom”, mente Blicher ikke, at én regionalt situeret kultur kunne repræsentere en anden, hvilket vil sige, at de enkelte delkulturer ikke stod i et synekdochisk forhold til helheden. Delen kan ikke repræsentere helheden. Når sjællændere hævdede at kunne repræsentere helheden, den nationale almenhed, skyldtes det etnocentrisk forblindelse, dvs. forveksling af del og helhed. Den kritik, Blicher foretog af den sjællandske etnocentrisme i “Nationalfordom”, gentager han over for jøderne: “Hvad vil da dette Samfund? De have nu med Landets oprindelige Beboere, med en nu aldeles dissenterende Religions Bekjendere Lighed *for* Loven”; vilde de nu ydermere have Lighed *over* Loven?” (95). Jøderne burde ifølge Blicher huske, at deres delkultur blot er en del blandt andre dele, og at den ikke er hævet over dem.

På sin vis minder Blichers politiske vision om N.F.S. Grundtvigs insisteren på monarkiet (det opinionsstyrede enevælde) som autentisk dansk statsform, hvor kongehånd og folkestemme står i et afbalanceret forhold til hinanden, et forhold der tangerer det demokratiske uden dog at være det. Kongen var for Blicher den eneste instans, der formåede at repræsentere helheden uden samtidig at tilhøre en delkultur; han var selve den nationale opsummering af de regionale dele. Stænderforsamlingerne, de regionale dele af det nationale, kan rådgive kongen, som i sidste ende bør mediere mellem de regionale forskelle, så de ophæves i et plan af overordnet lighed. Når jøderne (eller i hvert fald Justinus) agiterede for indførelsen af demokrati, forstyrredes den delikate balance mellem del og helhed ifølge Blicher. Danmark stod dermed potentielt i fare for at blive en jødisk nation: *Hvis* jøderne fik repræsentationsret i stænderforsamlingerne, og *hvis* stænderforsamlinger blev mere end blot rådgivende, ville der ikke være noget til at forhindre, at denne delkultur ved hjælp af snedige politiske kneb kunne indsætte sig selv som den del, der regerede helheden. Blichers skrækvision om det jødiske Danmark hang uløseligt sammen med hans angst for et demokratisk Danmark.

Blichers koloni

De anti-jødiske holdninger, der kommer til udtryk i avisartiklerne, blev aldrig et politisk program i sin egen ret, dvs. en egentlig antisemitisme. Selvom Blicher beskriver jøderne som et folk, der ikke er skabt til at forstå hverken kunst eller

politik, går han til værks på nøjagtig samme vis som under jødefejden i 1813 og i kritikken af den regionale etnocentrisme i "Nationalfordom". I samtlige tilfælde indsætter Blicher sig selv i en analytisk metaposition, hvor han er unddraget de sociale grupperingers konflikter og håndhæver et relativistisk princip om gensidig anerkendelse. Han retter kun sjældent kritik mod en specifik befolkningsgruppe i kraft af dens *iboende* identitet, men farer til gengæld i blækhuset, når én gruppe forbyder sig mod en anden gruppes autonomi eller gør krav på at kunne repræsentere samfundet som helhed.

Religionshistorikeren og germanisten Jonathan M. Hess har i bogen *Germans, Jews and the Claims of Modernity* (2002) argumenteret for, at Edward W. Saids orientalisme-teori udgør et produktivt udgangspunkt for studiet af den diskurs, der i slutningen af 1700-tallet forsøgte at domesticere det jødiske spørgsmål. Hess påpeger for det første, at de forskellige debattører, der var engagerede i spørgsmålet om jødernes emancipation og deres stilling i det tyske rige, opfattede diasporaen som en proces, hvor et folk med orientalske rødder var blevet omplantet på europæisk jord. For det andet argumenterer han samtidig for, at den påståede regeneration af det jødiske folk fungerede som surrogat for et kolonialt projekt. Tyskland førte ikke en officiel kolonial ekspansionspolitik før 1880'erne. At jøderne kunne bruges som en alternativ biopolitisk ressource, var en præmis, som i den sene Oplysningstid kom eksplicit til udtryk i adskillige af de skrifter, der havde jødernes borgerlige forbedring som omdrejningspunkt. Denne substitutionslogik, der kan efterspores hos skikkelser som f.eks. C.V. Dohm og J.D. Michaelis, peger ifølge Hess på nødvendigheden af at opfatte den jødiske orientalisme som relateret til det, han kalder "intern kolonisering" (Hess 15, min oversættelse).⁴⁶ Blichers forhold til den jødiske tilstedeværelse i den danske stat har mange facetter, men spørgsmålet er, hvorvidt hans jødiske orientalisme bedømt på baggrund af pamfletterne fra 1813 og artiklerne fra 1838 bør ses som stående i relation til en indadrettet kolonialisme. At Blicher konsekvent stillede sig i opposition til ideologiske og politiske strømninger, der havde den mindste bismag af imperialism, og i flere tekster udtaler sig negativt om kolonialisme, kunne være et tegn på, at Hess' tese ikke er anvendelig i dette specifikke tilfælde. Imidlertid forbinder Blichers politiske tænkning sig faktisk med en kolonial mentalitet, hvilket kommer til udtryk i hans stillingtagen til sigøjnerne, en stillingtagen som har en uhyre interessant resonans i forhold hans holdning til det jødiske spørgsmål: Blichers pseudo-etnografiske beskrivelser af hhv. jøderne og sigøjnerne er næsten enslydende, men hans opfattelser af, hvordan man skulle forholde sig til hver især, var vidt forskellige.

46 Denne konceptualisering af den tysk-jødiske orientalisme som forbundet med en kolonialisme, der er indadrettet, finder man også hos andre kritikere end Hess. Se Pasto (1998), Heschel (1999), Zantop (1997), Efron (2004), Mufti (2007) og Pollock (1993). Fælles for disse er, at de implicit følger Ann Laura Stoler's credo om, at moderne postkolonial teori har orienteret sig efter et imperialismebegreb, der er for snævert. Se Stoler & McGranahan (2007).

Syv år efter at Blicher forsøgte at mane danskerne til besindelse i jødefejden, tog han et andet integrationssspørgsmål op. I “Om Natmændsfolkene”, skrevet i 1820, er Blicher lige så kompromisløs, som han tidligere var konsensussøgende. Hvor han før agiterede for anerkendelse af og respekt over for den mosaiske nation og opfattede kulturel forskel som et positivt ladet fænomen, så han paradoksalt nok i 1820 kulturel forskel som noget, der måtte tages afstand fra. Det interessante er, at sigøjnerne (som også kaldtes tater eller natmandsfolk) ifølge den almindelige opfattelse delte bestemte karaktertræk med jøderne. Som F. Dyrhund beskriver i sin bemærkelsesværdige moderne bog om tater og natmandsfolk fra 1872, var der i ældre tid tradition for at hævde, at “de første Sigenere [sigøjnere] havde været Jøder” (Dyrhund 1), og at de var et resultat af den jødiske diaspora. I det 19. århundrede opfattede man i stor udstrækning natmandsfolket som en selvstændig befolkningskategori, men som allerede Dyrhund viste, var det en tilsnigelse. Natmandsfolket betegnede en uensartet gruppe bestående af bl.a. tyske og hollandske lejesvende, tiggere, daglejere og jødiske kræmmere, romaere og orientaler. Betegnelsen fungerede mao. som en etnificerende opsamlingskategori for socialt marginaliserede elementer, dvs. den gruppe af besiddelsesløse som Marx kaldte lumpenproletariatet.⁴⁷

I 1820 efterlyste man fra statsligt hold en handlingsplan for det omflakkende natmandsfolk i Jylland. Den almindelige holdning var, at natmandsfolket besværliggjorde livet for almuen, og at problemet havde vokset sig så stort, at det ville være en grov pligtforsømmelse ikke at gribe ind. Man afholdt bogstaveligt talt klapjagter, hvor taterne blev arresterede, tvangsdøbt og tildelt et sogn, hvis grænser de efterfølgende ikke måtte bevæge sig udenfor – dog uden større succes. Da Blicher fik nys om problemet, skrev han handlingsforlaget “Om Natmændsfolkene”, som efterfølgende blev indsendt til kancelliet.⁴⁸ Heri foreslår han, at staten går drastisk til værks. Hvis man ønsker tater-problemet løst, bør man sørge for “Standens og Navnets fuldkomne Tilintetgjørelse” (Blicher, “Om Natmændsfolkene” 197). Det er dog ikke et folkedrab i klassisk forstand, Blicher har i tankerne: “Det er vel visere og ædlere at afsondre og sysselsætte Forbryderne, end at berøve dem Livet, men de maae aldeles ikke forplante sig” (194). Derfor bør man oprette “tvende Colonier” (199) på de ubeboede småøer Hesselø og Hjelm, hvor sigøjnerne kan interneres og arbejde på fabrik. Nyfødte og yngre børn bør tvangsfjerns og “besørgeres opdragelse og oplærte af Regjeringen” (ibid.). Alternativt kan de også sendes til “de danske Colonier i Udlandet” (ibid.). Hvis alt går som planlagt, vil

47 Denne sammenligning forekommer så meget mere på sin plads, idet Marx, som Peter Stallybrass bemærker, brugte ‘Lumpenproletariat’ som skiftevis social og racemæssig kategori: “Marx og Engels brugte faktisk af og til ‘lumpenproletariat’ som racemæssig kategori, og med dette gentog de ganske enkelt en af platituderne i borgerlig socialanalyse fra det nittende århundrede: *afbildningen af de fattige som et nomadisk stammefolk, fordøvet fra naturens side*” (Stallybrass 70, min kursivering og oversættelse).

48 “Om Natmændsfolkene” blev ikke udgivet i Blichers levetid. Den blev fundet i Landsarkivet i Viborg i 1918 og udgivet året efter. Teksten er ikke oprindeligt skrevet i et udgivelsesmæssigt sigte og giver et enestående indblik i Blicher som ‘praktisk politiker’.

natmandsfolket uden den naturlige befolkningstilvækst efter Blichers bedste skøn uddø i løbet af 40 år.

Umiddelbart er det vanskeligt at se, hvorfor Blicher tager så meget afstand fra natmændene og samtidig accepterer jøderne: Begge er diasporiske folk. Natmandsfolket er et "isoleret Selskab" (Blicher 1924, 205), men jøderne lever jo også "i et afsondret Selskab" (Blicher, "Moses og Jesus" 89). Det er ikke en del af den kristne menighed, men det er jøderne pr. definition heller ikke. I "Bør Jøderne taales i Staten" sammenholder Blicher jøderne med natmandsfolket. Han spørger den danske offentlighed, hvorfor man generelt tager afstand fra jøderne, men tolererer de jyske sigøjnere: "Hvi taalte I *da Zigeunerne? de havde slet ingen Religion, de levede allene af Tyverie og Rov*" (Blicher, "Bør Jøderne Taales" 33). Natmandsfolket adskiller sig altså ifølge Blicher fra jøderne ved at være et anti-folk. Jødernes tro er anderledes end danskernes, men formelt set bekræfter den religion som kulturel overkategori. Ydermere nærer jøderne ifølge Blicher en positiv respekt for loven og samfundsmæssig orden. Trods denne lovs forskellighed fra den danske, fungerer dens eksistens som en affirmation af lovebegrebets almengyldighed. Natmandsfolket mangler derimod ikke alene respekt for religion og lov, men *undergraver* dem samtidig. De udgør summa summarum selve kulturens antitese. Det problematiske ved natmandsfolket består imidlertid ikke alene i deres negative status, men også i deres hybride karakter. Blichers bud på natmandsfolkets historiske oprindelse er, at "de nedstamme fra vore Hedenske Forfædres Trælle" (Blicher, "Om Natmændsfolkene" 189). Under slaveriet indblandedes taterne med fremmede elementer og degenererede derfor, en degeneration som ifølge Blicher kommer til udtryk som seksuel promiskuitet. De "avle Børn uden Giftermaal, bytte Koner, løbe sammen, løbe fra hinanden og atter sammen" (191). Den bastardiserende seksualitet bliver hos Blicher en metafor for folkeslagets generelle tilstand.

Natmandsfolket parasiterer ifølge Blicher på det danske samfund. De modsiger opfattelsen af kultur som en selvberørende enhed, idet deres identitet udformes i relationel udveksling med værtskulturen og dermed ikke er i besiddelse af en essentiel kerne eller nationalkarakter. Blichers interne kolonialisme, hans brug af kolonien i natmandsfolkets tilfælde, var paradoksalt nok et instrument til sikringen af den kulturelle autonomis beståen. Blichers koloni annullerer en bestemt delkulturs autonomi, men det gøres, fordi det netop er en delkultur, som truer hele den afbalancerede orden med opløsning og disintegration. Denne komplekse relation mellem bevaring og annullering af kulturel autonomi peger i virkeligheden på et fundamentalt paradoks, som også dukker op i moderne diskussioner om, hvorvidt et demokratisk repræsentationssystem bør tillade repræsentationen af ikke-demokratiske positioner. På samme vis overskred natmandsfolkets hybride subjektposition den identitetslogik, Blichers relativistiske nationsforestilling havde som sit omdrejningspunkt.

Anerkendelsens politimand

Som politisk skribent intervenserer Blicher bestandigt i diskussioner om samfundsforhold med det for øje at bevare de tilsyneladende naturligt givne fællesskaber. Både under jødefejden i 1813, i diskussionen af nationalfordom og i de anti-jødiske avisartikler ser Blicher det som et tvingende imperativ at forsvare specifikke befolkningsgruppers ret til autonomi og udfoldelsen af deres særlige karakterer. Når han lader sig provokere af Buchholz' civilisationsbegreb, af de nationalliberales nonchalante centralisme og af jødernes krav om repræsentationsret, skyldes det, at han opfatter sig selv som en anerkendelsespolitisk politimand: Højt hævet over enhver antagonisme indsætter Blicher sig selv som en uofficiel repræsentant for almenheden, der ivrigt bestræber sig på at inddæmme konflikter og påtale tilfælde, hvor legitime kulturforskelle ikke anerkendes og respekteres.

Jøder, natmænd og danskere, jyder, sønderjyder og sjællændere – der er en ganske stor del af Blichers politiske tekstkorpus, som netop tematiserer de relationelle konstellationer af forskellige grupperinger i den danske sammensatte stat (*composite state* som det uinspirerende hedder i fagterminologien), der i Blichers levetid ikke længere lignede fortidens storslåede dynastiske imperium og endnu ikke var en nationsstat. Blicher var uden tvivl – på linje med Oehlschlager og Grundtvig – med til at forme forestillingen om nationen, en forestilling som fik stadigt større betydning for det politiske liv i løbet af 1800-tallet.

At Blicher stålsat bestræbte sig på at forsvare forskellige gruppers autonomi, mens han samtidig uden at blinke anbefalede at udrydde et helt befolkningssegment ved hjælp af biopolitisk regulering, er måske forbavsende, men peger ikke tilbage på en egentlig inkonsekvens i hans syn på kulturel forskel. Blichers relativistiske ordensopfattelse var tæt forbundet med opfattelsen af, at der findes enhed i mangfoldighed: At være forskellige er ens for alle. Forskellighed var derfor acceptabel og endda prisværdig, så længe den optrådte under variationens banner og refererede tilbage til et overordnet punkt af lighed. I 1813 troede og håbede Blicher, at jøderne kunne indlemmes i den danske nation på lige fod med regionale befolkningsgrupper. Det spinkle håb vaklede i 1830'erne, fordi jøderne ifølge Blicher ikke selv udviste den fornødne respekt for andre grupper. Selvom den jødiske minoritet kom til at udgøre et problem i Blichers øjne, var der aldrig tale om, at den jødiske tilstedeværelse for ham satte spørgsmålstegn ved kultureernes afgrænsning. Det gjorde natmandsfolket derimod, og fordi de truede den prekære balance i den nationale orden, var det for Blicher legitimt at tage radikale midler i brug. Deres tilstedeværelse pegede på en anden og mere ustabil kulturel ontologi, en relationel identitetslogik, der overskred de ellers smidige grænser i Blichers syn på anerkendelse.

LITTERATURLISTE

- Albertsen, Leif Ludwig. *Engelen Mi*. Århus: eget forlag, 1984.
- Albøge, Gordon. *Blicher og samfundet*. København: Blicher-Selskabet og Syddansk Universitetsforlag, 2003.
- Albøge, Gordon. "Som rygtet siger – om nogle formodede Blicher-tekster". *Danske studier* (1987): 26-57.
- Bauman, Zygmunt. *Modernitet og Holocaust*. København: Hans Reitzels Forlag, 2001.
- Blicher, St. St. "Bør Jøderne taales i Staten?". *Steen Steensen Blichers Samlede Skrifter*. Bind 3, København: Gyldendalske Boghandel/Nordisk Forlag, 1920. 26-33.
- Blicher, St. St. "Moses og Jesus". *Steen Steensen Blichers Samlede Skrifter*. Bind 3, København: Gyldendalske Boghandel/Nordisk Forlag, 1920. 34-90.
- Blicher, St. St. "Om Natmændsfolkene". *Steen Steensen Blichers Samlede Skrifter*. Bind 5, København: Gyldendalske Boghandel/Nordisk Forlag, 1920. 189-202.
- Blicher, St. St. "Kjeltringliv". *Steen Steensen Blichers Samlede Skrifter*. Bind 14, København: Gyldendalske Boghandel/Nordisk Forlag, 1924. 203-227.
- Blicher, St. St. "Mosaiterne, som Stænder-Deputerede". *Steen Steensen Blichers Samlede Skrifter*. Bind 21, København: Gyldendalske Boghandel/Nordisk Forlag, 1928. 94-97.
- Blicher, St. St. "Ikke saameget til B. R. og Syskind, som om dem til Publicum". *Steen Steensen Blichers Samlede Skrifter*. Bind 23, København: Gyldendalske Boghandel/Nordisk Forlag, 1929. 19-24.
- Borchsenius, Poul. *Historien om de danske jøder*. København: Fremad, 1969.
- Brøndsted, Mogens. *Ahasverus – Jødiske elementer i dansk litteratur*. Odense: Syddansk Universitetsforlag, 2007.
- Dyrlund, F. *Tatere og Natmandsfolk i Danmark – Betragtede med Hensyn til Samfundsforholdene i det Hele*. København: Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie, 1974.
- Efron, John M. "From Mitteleuropa to the Middle East. Orientalism through a Jewish Lens". *The Jewish Quarterly Review* 94, no. 3 (Summer 2004): 490-520.
- Frandsen, Steen Bo. *Opdagelsen af Jylland – Den regionale dimension i Danmarkshistorien 1814-1864*. Århus: Aarhus Universitetsforlag, 1996.
- Harbo, Erik. St. St. *Blicher og Himmelbjerget*. Viborg: Blicher-selskabet og Fisker & Schou, 1999.
- Herder, J.G.. *Endnu en historiefilosofi til menneskehedens dannelse*. Frederiksberg: DET lille FORLAG, 2002.
- Heschel, Susannah. "Revolt of the Colonized: Abraham Geiger's Wissenschaft des Judentums as a Challenge to Christian Hegemony in the Academy". *New German Critique* 77 (Spring-Summer 1999): 61-85.
- Hess, Jonathan M.. *Germans, Jews and the Claims of Modernity*. London: Yale University Press, 2002.
- Langballe, Jesper. *Anlangendes et menneske: Blichers forfatterskab – mellem selvopgør og tidsopgør*. Gylling: Syddansk Universitetsforlag, 2004.
- Mufti, Amir A.. *Enlightenment in the Colony: The Jewish Question and the Crisis of Postcolonial Culture*. Princeton: Princeton University Press, 2007.
- Olwig, Kenneth. "The Jutland Cipher: Unlocking the Meaning and Power of a Contested Landscape". *Nordic Landscapes: Region and Belonging on the Northern Edge of Europe*. Red. Michael Jones & Kenneth Olwig. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2008. 12-49.

- Pasto, James. "Islam's 'Strange, Secret Sharer': Orientalism, Judaism, and the Jewish Question". *Comparative Studies in Society and History*. 40, no. 3 (July 1998): 437-474.
- Peterson, Olof. *Federalism*. Avesta: SNS Förlag, 2004.
- Pollock, Sheldon. "Deep Orientalism? Notes on Sanskrit and Power Beyond the Raj". *Orientalism and the Postcolonial Predicament*. Red. C. A. Breckenridge & P. Van Der Veer. Philadelphia: University of Pennsylvania, 1993. 76-133.
- Schwartz Lausten, Martin. *Frie Jøder? Forholdet mellem kristne og jøder i Danmark fra Frihedsbrevet 1814 til Grundloven 1849*. København: Forlaget Anis, 2005.
- Schwartz Lausten, Martin. *Oplysning i synagoge og kirke. Forholdet mellem kristne og jøder i den danske oplysningstid (1760-1814)*. København: Forlaget Anis, 2002.
- Smith, Jonathan Z.. "Religion, Religious, Religions". *Relating Religion – Essays in the Study of Religion*. Chicago: The University of Chicago Press, 2004. 179-196.
- Skov Nielsen, Henrik. "At give ret, ret at give" *Passage* 61 (2009): 125-149.
- Stallybrass, Peter. "Marx and Heterogeneity: Thinking the Lumpenproletariat". *Representations*. 31: 69-95. MÅNGLER ÅR
- Stoler, Ann Laura & McGranahan, Carole. "Refiguring Imperial Terrains". *Imperial Formations*. Red. Ann Laura Stoler, Carole McGranahan & Peter C. Perdue. Santa Fé: School for Advanced Research Press, 2007. 3-42.
- Thaarup, Thomas. "Oversætterens Forerindring". Johannes Buchholz. *Moses og Jesus – eller om Jødernes og de Christnes intellektuelle og moralske Forhold, en historisk-politisk Afhandling*. København: Forlaget af Fr. Brummer, 1813. I-LXII.
- Thaarup, Thomas. *Thaarups Sange til Peders Bryllup – Syngestykke i to Acter, BY??* Rodes trykkeri, 1796.
- Tudvad, Peter. *Stadier på antisemitismens vej – Søren Kierkegaard og jøderne*, København: Rosinante, 2010.
- Törne, Björn von. *Zwischen Loyalität und Servilität. Steen Steensen Blichers politische Publizistik und ihre Voraussetzungen. Ein Beitrag zur Geschichte des Nationalismus und des Pressenswissens in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts in Dänemark, Skandinavistische Studien Band 12*, Neumünster, Karl Wachholtz Verlag, 1980.
- Wagner, Thorsten. "Jøder og andre danskere. Den nyere antisemitismeforskning og dens implikationer for dansk historieskrivning". *Nordisk Judaistik/ Scandinavian Jewish Studies* 22 (No. 2) (2001): 157-192.
- Zantop, Susan. *Colonial Fantasies: Conquest, Family, and Nation in Precolonial Germany, 1770-1870*, Durham: Duke University Press 1997.
- Østergård, Uffe. "Den danske stat – territorialt betragtet". *Territorial Dynamik – Streger på landkort, billeder i vore hoveder*. Red. Torben Beck Jørgensen & Kurt Klaudi Klausen. Århus: Aarhus Universitetsforlag og Magtudredningen, 2002.

